

Kati Parppei

Menneisyyden merkit Pirkanmaalla

Ulla Lähdesmäki ja Marita Palokoski (toim.): *Pirkanmaan kiinteät muinaisjäännökset I-II*. Pirkanmaan liitto ja Pirkanmaan maakuntamuseo. Vammalan kirjapaino 2005. 55+352 s.

Menneisyys ja nykypäivä kohtaavat 2000-luvun arjessa monin tavoin. Suurin osa kohtaamisista tapahtuu mielen ja käsitteiden tasolla, mutta mukaan mahtuu myös konkreettisia yhteentörmäyksiä. Hyvänä esimerkkinä on vanha hautapaikka, jonka kaivurin kauha rouhaisee esiin uudisrakennuksen perustuksia työstettäessä. Mitä silloin tulee tehdä? Kehen on otettava yhteyttä? Kaatuuko talonrakennus kalmistolöytöön?

Tonttimaalla on kysyntää etenkin kasvukeskusten tuntumassa, ja uusia alueita kaavoitetaan ahkerasti. Nykyrakentaja on harvoin pioneeri; suosituilla seuduilla on usein ollut asutusta jo tuhansien vuosien ajan. Asuinpaikkamieltymyksetkin ovat pysyneet pitkälti samoina, joten muun muassa vesistöjen läheisyys houkuttelee nykypäivän ihmisiä siinä missä edeltäjämmekin.

Asutushistoriallisten kohtaamisten ja niiden herättämien kysymysten varalle Pirkanmaan liitto ja Pirkanmaan maakuntamuseo ovat julkaisseet tiiviin tietopaketin Pirkanmaan alueen muinaisjäännöksistä. Mittava aineisto koottiin maakuntakaavan pohjaksi, mutta siitä tehty yleistajuinen kooste on suunnattu yhtä lailla maankäytön ja rakentamisen ammattilaisille kuin kaikille seutuhistoriasta kiinnostuneillekin. Ilmoituksia ennestään tuntemattomista muinaisjäännöksistä tehdään Pirkanmaalla vuosittain kymmenkunta, joten kirjallinen esittely ja ohjeistus aiheesta tulee tarpeeseen.

Muinaisjäännöksiksi luetaan maaperään ja vesistöihin 10 000 vuoden aikana jääneet jäljet ihmisen toiminnasta. Sellaisia ovat esimerkiksi asuinpaikat, työvälineiden valmistuspaikat, kalmistot, rituaalipaikat ja puolustusvarustukset. Nuorimmat muinaisjäännökset ovat 1900-luvulta, vanhimmat kivikaudelta. Julkaisun ensimmäisessä osassa muinaisjäännöksistä kerrotaan osana kulttuuriympäristöä, pohditaan niiden asemaa ja merkitystä "maiseman muistina" sekä luodaan

katsaus Pirkanmaan muinaisjäännösten määrään, ikään ja jakautumiseen kunnittain. Oman kappaleensa on saanut muinaisjäännösten vaikutus nykyajan maankäyttöön. Mukana on tietoa lainsäädännöstä - muinaisjäännöksethän ovat muinaismuistolaililla rauhoitettuja ilman erillisiä päätöksiä - sekä ohjeet, mitä tehdä ja minne ottaa yhteyttä yllättävien löytöjen pysäyttäessä kaivurin.

Muinaisjäännöskysymystä käsitellään myös kulttuurimaiseman hoitotoimenpiteiden, kulttuuriympäristökasvatuksen, matkailun sekä arkeologian harrastamisen näkökulmista. Julkaisun monipuolisuus ansaitseekin kiitoksen: mukaan on saatu sekä käytännönläheistä tietoa että tärkeää arvopohdintaa, jota maankäytön osalta harjoitetaan tuskin koskaan liikaa.

Toinen osa luetteloii kunnittain kaikki Pirkanmaalla tiedossa olevat muinaisjäännökset. Inventoituja muinaisjäännöksiä on maakunnassa kaikkiaan yli tuhat, ja tutkittavia kohteita löytyy vuosittain lisää. Löytötahtia kuvaa se, että aiemmassa, vuonna 1996 julkaistussa luettelossa muinaisjäännöksiä oli noin kuusisataa.

Kivikautisia asuinpaikkoja Pirkanmaalta on löytynyt 452 ja röykkiöalueita 241, joista suurin osa on rautakautisia hautoja. Julkaisun maastokartat ja löytötiedot valistavat maankäyttäjiä sekä opastavat historiasta kiinnostuneet retkeilijät paikan päälle tutustumaan menneen elämän jäänteisiin. Suuri osa inventoiduista ja luetteloiduista muinaisjäännöksistä tosin sijaitsee yksityisissä pihapiireissä, tai niistä ei ole jäänyt maisemaan mitään näkyviä merkkejä.

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja tutkijakoulutettava, joka tekee väitöskirjaansa Joensuun yliopiston historian laitoksella. Aiheena on Valamon luostarin historiallisen kuvan muotoutuminen ja sen ideologiset kytkökset Venäjän alueen valtarakenteisiin.